

VIESTEJÄ TIETEEN KENTILTÄ

Porin yliopistokeskuksesta valmistuneiden opinnäytetöiden näkökulmia eettisyyteen, vastuullisuuteen ja kumppanuuteen sotehy- palveluissa

Soteuttamo Satakunta

22.1.2020

Porin yliopistokeskus

Porin yliopistokeskus/ Tampereen yliopisto
(yhteiskuntatieteet, Pori)

Koonnut: Nina Vanhatalo
ASTe - Akateeminen
asiantuntijuus Satakunnan
sosiaali- ja terveystieteiden
tueksi (ESR)

ASTe
Akateeminen asiantuntijuus Satakunnan
sosiaali- ja terveystalvelujen tueksi (ESR)

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteet, Pori

Porin yliopistokeskus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Arvojen ja eettisyyden tarkastelua	3
3. Yritykset, yrittäjäys ja vastuullisuus	6
4. Vastuullisuus näkyvämmäksi	9
5. Yhteistyötä ja kumppanuuden kerroksia	12
6. Lopuksi	16

Katsauksen sisältämät Porin yliopistokeskuksessa toimivien tutkinto-ohjelmien opinnäytetyöt:

Tampereen yliopisto, yhteiskuntatutkimus ja sosiaalityö

Hynynen, Eero-Tapani (2015) Pyyteetöntä auttamista, henkilökohtaista hyötyä ja persoonatonta ystävyyttä: vapaaehtoistyön motiivit kolmannen sektorin auttamistyössä. Tampereen yliopisto (Pori) sosiaalityö

Kivenmäki, Riina (2012) Kolme tapaa puhua hoivayrittäjyydestä - diskurssianalyttinen tutkielma hoivayrittäjänäisten haastattelupuheesta. Tampereen yliopisto (Pori) sosiologia

Nyholm, Salla (2014) Arvot ja etiikka gerontologisen sosiaalityön käytännössä. Tampereen yliopisto (Pori), sosiaalityö

Pasonen, Anna (2016) Omainen - mielenterveystyön kumppani vai sivustaseuraaja? Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Patana, Elina (2013) Sosiaalinen yritys johtohenkilöiden näkökulmasta. Tampereen yliopisto (Pori), sosiaalipolitiikka

Peltonen, Mira (2014) Yhteistyö aikuissosiaalityössä: tutkimus julkisen palvelujärjestelmän toimijoiden yhteistyöstä. Tampereen yliopisto (Pori), sosiaalityö

Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun yksikkö

Karjalainen, Pia (2018) Kolmas sektori sote-palvelujen tuottajana – Näkökulmana sektorirajat ylittävä yhteistyö. Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, johtaminen ja organisointi

Kolin, Hilka (2019) Vastuullinen henkilöstövoimavarojen johtaminen: yritys vastuuraportoinnin muodostama mielikuva vastuullisuuden toteutumisesta. Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, johtaminen ja organisointi, Asiantuntijaorganisaation liiketoimintaosaamisen maisteriohjelma

Poutanen, Juhani (2019) Suomen yrittäjien arvohierarkiat ja niiden eroavaisuudet. Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, liiketaloustiede, johtaminen ja organisointi

Santikko, Jemina (2019) Kouluttamalla vastuulliseksi?: Koulutusten hyödyntäminen vastuullisuuden edistämisessä. Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, johtaminen ja organisointi

Julkaisu

Elonen, Noora (2016) Vastuullinen yrittäjyys Satakunnassa: Satakuntalaisten yrittäjien näkemyksiä vastuullisesta yritystoiminnasta ja sen tärkeydestä. Vastuullinen yrittäjyys tutuksi - hankkeen loppuraportti. Tampereen yliopiston Porin yksikön julkaisuja 7.

Lisäksi lähteenä on hyödynnetty: Wallenius, Tytti (2018) Hyvinkö pyyhkii? Tutkimus Porin yliopistokeskuksen opiskelijoiden hyvinvoinnista. Porin ylioppilasyhdistys Pointer ry.

Viestejä tieteen kentiltä

Porin yliopistokeskukselta valmistuneiden opinnäytetöiden näkökulmia lasten, nuorten ja perheiden varhaiseen tukeen

1. Johdanto

Porin yliopistokeskuksen muodostavat Tampereen yliopisto, Turun yliopisto ja Aalto-yliopisto. Lisäksi Porin yliopistokeskuksen yhteydessä toimii Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan opetusterveyskeskus. Yliopistokeskuksessa on tutkintoon johtavaa koulutusta, täydennyskoulutusta ja avoimen yliopiston opetusta, siellä tehdään tieteellistä tutkimusta ja toteutetaan kehittämishankkeita. Opiskelijoita on noin 2000 ja henkilökunnan jäseniä 170. Tutkintokoulutusta järjestetään neljällä alalla: tekniikka, yhteiskunta, kulttuuri ja kauppatieteet. Opiskelijat valmistuvat maistereiksi tai diplomi-insinööreiksi. Lisäksi Porin yliopistokeskuksella työskentelee tohtorikoulutettavia, tutkijoita sekä tekniikan, työ- ja elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kehittäjiä.

Porin yliopistokeskuksen opiskelijat ovat oman alansa asiantuntijoita, sillä suurin osa opiskelijoista suorittaa osaamistaan syventäviä opintoja. He ovat myös elinikäisiä oppijoita; opiskelijoiden ikähaarukka on laaja ja usein heillä on taustallaan aikaisempi tutkinto (esim. AMK-tutkinto). Opiskelijat pitävät yllä tiiviitä suhteita työelämään ja työkokemusta heillä on keskimäärin yli 10 vuotta. Merkittävä osa opiskelijoista on kotoisin Satakunnasta. Porin yliopistokeskuksen opiskelijoista yli 80 % kokee olevansa oikealla alalla ja 85 % pitää alansa kiinnostavuutta erittäin tärkeänä kriteerinä – he ovat siis motivoituneita ja tietävät, mitä osaavat¹.

Porin yliopistokeskuksen opiskelijat ovat aidosti monitieteisiä asiantuntijoita ja heillä on paljon annettavaa hyvinvoinnin sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen saralla. Yksi keskeinen asiantuntijuuden kehittämisen paikka ovat opintojen loppuvaiheessa toteutettavat pro gradu- ja diplomityöt. Niitä valmistuu vuosittain lähemmäs 200 ja moni kytkeytyy Satakunnan alueen asukkaiden ja organisaatioiden toimintaan tai kokemuksiin. Soteuttamo Satakunta: Eettisyys, vastuullisuus ja kumppanuus -tapahtumaa varten olemme koonneet tieteenrajat ylittäen yhteen tietoa Porin yliopistokeskuksen opiskelijoiden tuottamista tutkielmista, jotka syventävät ja laajentavat näkökulmia tilaisuuden teemaan.

¹ Hyvinkö pyyhkii? –raportti 2018.

Täyspitkät tutkielmat löytyvät annettujen linkkien takaa Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston julkaisupalveluista. Katsauksen on toteuttanut Tampereen yliopiston (yhteiskuntatieteet, Pori) hanke ASTe – Akateeminen asiantuntijuus Satakunnan sosiaali- ja terveystalvelujen tueksi (ESR).

Tiedontäyhteisiä lukuhetkiä!

2. Arvojen ja eettisyyden tarkastelua

**Nyholm, Salla (2014) Arvot ja etiikka gerontologisen sosiaalityön käytännössä.
Tampereen yliopisto (Pori), sosiaalityö**

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201403191244>

Tämän pro gradu -työn tutkimuskohteena on gerontologisen sosiaalityön etiikka. Tutkielma on empiirinen sosiaalityön etiikan tutkimus, jonka tavoitteena on hankkia tietoa vanhusten kanssa tehtävässä sosiaalityössä ilmenevistä eettisistä kysymyksistä.

Tutkielman kohteena on sosiaalityön eettinen reflektio gerontologisessa sosiaalityössä. Tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden kertomia kuvauksia ja tapausesimerkkejä käytännön sosiaalityön eettisesti haastavista tilanteista. Eettisesti haastavissa tilanteissa on kaksi tai joskus useampikin vastakkainen toimintavaihtoehto, ja näillä "kilpailevilla" ratkaisuvaihtoehtoilla on mielekkäät perusteet. Millaisia gerontologisen sosiaalityön eettisesti haastavat tilanteet ovat? Millaisiin asiakas- tai potilastilanteisiin eettiset haasteet yleensä liittyvät? Millaisia eettisiä perusteita eri toimintavaihtoehtoilla on, ja miten sosiaalityöntekijät punnitsevat eri vaihtoehtojen painoarvoa? Mihin arvoihin tai normeihin eettiset kysymykset useimmiten liittyvät?

Tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty haastattelemalla sairaalan sosiaalityössä sekä avososiaalityössä vanhusten kanssa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Aineisto koostuu yhteensä 11 sosiaalityöntekijän haastatteluista. Haastateltavat valitsivat ennen haastattelua todellisia tapausesimerkkejä, joista keskusteltiin haastattelun aikana. Sosiaalityöntekijät valitsivat vapaasti kertomansa tapausesimerkit, joten ne kuvaavat haastateltujen sosiaalityöntekijöiden näkemystä ja kokemusta eettisesti haastavista asiakastilanteista. Haastateltujen kertomia tapausesimerkkejä ja toiminnan kuvauksia, sekä niitä koskevaa

reflektiota analysoitiin Grounded Theoryn viitekehyksessä ja laajempaan analyysiin perustana oli abduktiivinen päättely.

Pro gradu -työni analyysillä on kaksi käsitteellistä tasoa. Analyysin tuloksena tiivistyi neljä pääkategoriaa, jotka kuvaavat niitä gerontologisen sosiaalityön keskeisiä teemoja, joihin kytkeytyy eettisiä jännitteitä. Sosiaalityöntekijät kohtaavat eettisiä haasteita potilaan tai asiakkaan puolesta toimittaessa, palvelujärjestelmän ja asiakkaan "välissä" tapahtuvassa työskentelyssä, asiakassuhteen luottamuksen rakentamisessa ja omaisten kanssa tehtävässä yhteistyössä. Löytyneistä neljästä alakategoriasta tiivistyi kaksi gerontologisen sosiaalityön keskeistä arvoa: itsemäärääminen ja tasa-arvo. Tässä tutkimuksessa osallisuus katsottiin osaksi itsemääräämistä. Tasa-arvon erityistapaukseksi määrittyi sukupolvien välinen tasa-arvo.

Poutanen, Juhani (2019) Suomen yrittäjien arvohierarkiat ja niiden eroavaisuudet. Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, liiketaloustiede, johtaminen ja organisointi

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061921383>

Arvot toimivat ihmisten elämää ohjaavina periaatteina, ja samankaltaisissa sosiaalisissa ryhmissä niihin liittyvät mieltymykset ovat normaalia huomattavasti yhdenmukaisemmat. Näitä niin sanottuja arvoprioriteetteja tai -hierarkioita on kuitenkin tähän saakka tutkittu yrittäjien osalta varsin vähäisesti, vaikka juuri heillä on kaikista parhaat mahdollisuudet toimia tärkeinä pitamiensä arvojen mukaisesti myös työssään.

Tutkimuksessani tuon perusteellisesti ilmi suomalaisyrittäjissä vallitsevia arvohierarkioita ja niissä havaittavia eroavaisuuksia niin toisiinsa kuin muuhun väestöön nähden. Käsittelen aihetta erityisesti Schwartzin arvoteorian ja sen esittämän kymmenen universaalien arvon pohjalta. Kyseiseen teoriaan perustuu myös tutkimuksessa käyttämäni SSVS-kyselymenetelmä, jota olen täydentänyt useilla demografisilla ja työhön liittyvillä taustamuuttujilla. Tämä sähköinen, anonymisti täytetty kyselyni tuotti 586 vastaajan tutkimusaineiston, josta yrittäjien osuus on selvästi yli puolet.

Suomen yrittäjillä universaalien arvojen tärkeysjärjestys on hyvántahtoisuus, itseohjautuvuus,

turvallisuus, virikkeisyys, universalismi, mielihyvä, suoriutuminen, yhdenmukaisuus, perinteet ja viimeisenä valta. Maailmanlaajuisesti tyypillisimmin vallitsevaan arvohierarkiaan nähden suomalaisyrittäjissä korostuu erityisen vahvasti arvoista virikkeisyys, mutta maltillisemmin myös itseohjautuvuus ja turvallisuus. Selvästi vähäisempi merkitys heille sen sijaan on universalismilla ja yhdenmukaisuudella, mutta hieman myös perinteillä. Kyse on varsin universaalista ilmiöstä, sillä hyvin vastaavanlaisia tuloksia on saatu koskien useiden muidenkin kulttuurien yrittäjiä.

Suomessa yrittäjät kannattavat henkilökohtaisen kehityksen arvoulottuvuutta työttömiä, työntekijöitä ja alempia toimihenkilöitä enemmän, mutta vähemmän kuin ylemmät toimihenkilöt. Muutosavoimuudelle ja etenkin yleiselle hyödyille annetuissa painoarvoissa yrittäjien edelle menevät ainoastaan työttömät. Ennallaansäilyvyyttä yrittäjät taas tavoittelevat muihin verrattuna vähäisesti. Suomalaisyrittäjien sisäisiä arvohierarkioiden eroavaisuuksia ilmenee kaikissa tarkastelemissani muuttujissa. Yksimielisimpiä he olivat turvallisuuden ja virikkeisyyden merkityksestä, kun taas eniten vertailuryhmien välistä vaihtelua syntyi universalismin, suoriutumisen ja perinteiden arvostuksessa. Muuttujissa yrittäjien koulutustaso, vuositulot ja työympäristö saivat aikaan suurimmat eroavaisuudet, kun taas maantieteellinen sijainti sekä työn käytännönläheisyys ja kansainvälisyys kaikista pienimmät.

Hynynen, Eero-Tapani (2015) Pyyteetöntä auttamista, henkilökohtaista hyötyä ja persoonatonta ystävyyttä: vapaaehtoistyön motiivit kolmannen sektorin auttamistyössä. Tampereen yliopisto (Pori) sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201507172116>

Tarkastelen tutkielmassani kolmannen sektorin auttamistyötä tekevien vapaaehtoistyöntekijöiden motivaatiota. Pyrin selvittämään, mitkä tekijät saavat henkilön osallistumaan vapaaehtoistoimintaan ja jatkamaan sen parissa. Aluksi esittelen keskeiset vapaaehtoisten motivaatiota selittävät teoriat ja pohdin niiden keskinäistä suhdetta. Sen jälkeen kuvaan tutkimusprosessia ja esittelen keräämäni haastatteluaineiston sekä siinä esiintyvät erilaiset motiivien kuvaukset. Tarkastelen aineistoa syvällisemmin esittelemieni teorioiden kautta ja lopuksi esitän johtopäätökseni siitä, mitkä tekijät ovat vapaaehtoisten

motivaation taustalla, miten ne tulee huomioida vapaaehtoisten rekrytoinnissa ja toiminnan organisoinnissa, sekä totean jatkotutkimuksen tarpeen.

Tutkimukseni aineiston muodostavat 10 Kaarinan vapaaehtoistoiminnan keskus Paletin vapaaehtoisen haastattelua. Haastattelut on toteutettu puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Aineisto on litteroitu ja olen käyttänyt sen tarkasteluun soveltuvaa analyysiohjelmää. Tutkimukseni lähtökohta on narratiivinen ja konstruktivistinen: lähestyn aineistoa kokoelmana kertomuksia, jotka kuvaavat reaaliaikailman sijaan haastateltujen kokemusmaailmaa. Käyttämäni tutkimusmenetelmä on sisällönanalyysi ja olen luokitellut aineiston teorialähtöisesti.

Keskeinen tutkimustulokseni on se, että vapaaehtoisten kertomuksissa individualistiset motiivit esiintyvät useammin kuin altruistiset tai solidaariset motiivit. Toisaalta eri motiivit eivät ole toisensa poissulkevia ja esiintyvät usein samanaikaisesti. Individualististen motiivien kirjo on laaja, ja funktionaalinen motivaatioteoria hyvä työkalu niiden jäsentämiseen. Individualistisista motiiveista haastatelluille tärkein on toimiminen henkilökohtaisten arvojen mukaisesti. Teoria dereifikaatiokokemuksen mahdollisuudesta vapaaehtoistoiminnan motiivina saa vahvistusta aineistosta, mutta yksikään haastateltu ei kuvaa tietoista pyrkimystä siihen.

Tutkimukseni perusteella vapaaehtoistoiminta edustaa vapaaehtoisille ensisijaisesti omien arvojen mukaista yhteisöllistä toimintaa, joka lisää heidän henkilökohtaista hyvinvointiaan. Vapaaehtoisia rekrytoidessa tulee näin ollen korostaa vapaaehtoiselle itselleen osallistumisesta koituvaa hyötyä. Tutkimukseni ei ole yleistettävissä koskemaan vapaaehtoisia yleisesti. Siksi vapaaehtoisten motivaatiota tulee tutkia myös laajoja kyselyaineistoja hyödyntävän tilastollisen analyysin avulla.

3. Yrittäjyys, yritykset ja vastuullisuus

Kivenmäki, Riina (2012) Kolme tapaa puhua hoivayrittäjyydestä - diskurssianalyttinen tutkielma hoivayrittäjänäisten haastattelupuheesta. Tampereen yliopisto, sosiologia (Pori)

- Linkki <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22970>

Tässä tutkimuksessa lähestytään hoivayrittäjyyttä osana yhteiskunnallista yrittäjyystutkimusta. Tarkastelen tutkimuksessani sitä, minkälaiseksi hoivayrittäjän ideologinen tila rakentuu haastateltujen naisten puheessa. Aineisto koostuu viiden työnantajayrittäjän haastattelusta, joiden analysoimisessa on sovellettu diskurssianalyysiä. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata yrittäjyyden rakentumista hoivayrittäjänäisten kertomana. Tutkimusorientaatio on sosiologinen ja sen lähtökohdat ovat sosiaalisessa konstruktionismissa ja yrittäjyyden sosiaalisessa rakentumisessa.

Aineistolähtöisen analyysin tuloksena hoivayrittäjien haastattelupuheessa konstruoituu kolmenlaista tapaa puhua yrittäjyydestä: Itseilmaisun repertuaarissa yrittäjälle rakentuu autenttinen rooli, jossa korostuvat vapaus toteuttaa ja ilmaista itseään. Yrittäjyys on tässä puhettavassa yksilöllinen elämäntapa, johon antaudutaan hyvin ainutlaatuisesti ja sitoudutaan hyvin kokonaisvaltaisesti. Yrittäjyys konstruoituu tässä puhettavassa vastakkaisena palkkatyölle. Ammatillisessa repertuaarissa korostuvat hoivatyön perinteet ja arvomaailma. Ominaista tälle puhettavalle on ammatillisen toiminnan, tunteiden ja arvojen yhteen kietoutuminen. Ammatillinen repertuaari tuottaa yrittäjyyttä hyvin äidillisenä ja pehmeänä, ja siinä mielessä vastakkaisena perinteiselle maskuliiniselle yrittäjälle. Liiketaloudellisessa repertuaarissa yrittäjyys näyttäytyy järkeviin valintoihin pyrkivänä toimintana, jossa yrittäjä sopeutuu ulkoisiin vaatimuksiin parhaalla mahdollisella tavalla. Tälle puhettavalle tunnusomaista on sen ehdottomuus. Liiketoiminnallinen repertuaari legitimoii hoivayrittäjän ns. oikeaksi yrittäjäksi ja emansipoi samalla hoivayrittäjät uudenlaiseen naiskansalaisuuden alueelle.

Haastattelupuheessa konstruoituneiden repertuaarien myötä yrittäjyys näyttäytyy hoiva-alan kontekstissa varsin moniulotteiselta. Yrittäjyys on kuitenkin hyvin yksilöllinen kokemus ja siihen liitetyt merkitykset vaihtelevat. Hoivayrittäjyys sisältää yhtä aikaa ja vuorotellen itsensä kehittämistä, ammatillista vahvistumista sekä liiketoiminnallisten näkemyksen kehittämistä. Haastatellut hoivayrittäjänaiset haluavat toimia itsellisenä ja omista lähtökohdistaan käsin ja siten ylläpitää työn teon mielekkyyttä.

Patana, Elina (2013) Sosiaalinen yritys johtohenkilöiden näkökulmasta. Tampereen yliopisto (Pori), sosiaalipolitiikka

- Linkki <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-23714>

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on sosiaalisen yrityksen toimintamalli ja sen toimivuus. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää sosiaalisten yritysten nykytilaa ja yritysten johtohenkilöiden kokemuksia sosiaalisten yritysten lainsäädännöstä ja toimintamallista. Ajankohtainen keskustelu yhteiskunnallisen yrityksen mallista toi tarpeen selvittää myös johtohenkilöiden näkemyksiä sosiaalisten yritysten tulevaisuudesta.

Etsin vastauksia tutkimusongelmaani puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Haastattelin 11 sosiaalisen yrityksen johtohenkilöä eri puolilta Suomea. Nämä sosiaaliset yritykset kuuluivat työllistämisyhteisöihin Suomen suurimpiin sosiaalisiin yrityksiin. Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysiä. Tutkielmassani käytän faktanäkökulmaa, jolloin puhetta käsitellään kertomuksena todellisuudesta. Tällöin tutkimuksen kohteena on se, mitä haastateltavat sanovat.

Järjestän haastatteluista esiin nousevat sosiaalisten yritysten toimintaan vaikuttavat tekijät viiteen kategoriaan: sosiaalisen yrityksen julkiseen kuvaan, lainsäädäntöön ja liiketoimintaan vaikuttavat tekijät, sosiaalinen sosiaalisessa yrityksessä ja yhteiskunnallinen yritys sosiaalisen yrityksen tulevaisuutena.

Johtopäätöksenä voidaan ensinnäkin esittää, että sosiaalisen yrityksen lainsäädäntö ja toimintamalli eivät ole kovin onnistuneita, vaan niitä on edelleen kehitettävä. Sosiaaliset yritykset tulee entistä useammin nostaa positiivisesti esiin julkiseen keskusteluun toimintamallin tunnettuuden edistämiseksi. Laki sosiaalisista yrityksistä määrittelee sosiaalisen yrityksen mallista erityisen tavan työllistää pitkäaikaistyöttömiä ja osatyökykyisiä. Sosiaalisten ja liiketaloudellisten tavoitteiden yhdistäminen vaikuttaa tutkimuksen perusteella haasteelliselta, mutta se voi myös onnistua hyvin ja kannattavasti.

Sosiaaliin yrityksiin liittyy odotus sosiaalisesti ja eettisesti kestävästä toiminnasta. Näyttää siltä, että sosiaalisten yritysten johdolla on vahva halu edistää työntekijöiden sijoittumista avoimille työmarkkinoille. Sosiaaliset yritykset saattaisivat yhtäältä olla osa laajennetun yhteiskunnallisen yrityksen mallia tulevaisuudessa. Toisaalta haastateltavat pelkäsivät sosiaalisen yrityksen mallin katoamista kokonaan, mikäli näin kävisi.

Elonen, Noora (2016) Vastuullinen yrittäjyys Satakunnassa: Satakuntalaisten yrittäjien näkemyksiä vastuullisesta yritystoiminnasta ja sen tärkeydestä. Vastuullinen yrittäjyys tutuksi -hankkeen loppuraportti. Tampereen yliopiston Porin yksikön julkaisu 7.

- Linkki <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0337-2>

Vastuullinen yrittäjyys on yrittäjän ja yrityksen vastuullista ja vaikuttavaa toimintaa yhteiskunnassa. Se voidaan jakaa sosiaaliseen, taloudelliseen ja ekologiseen vastuuseen. Puhutaan yrityksen vastuullisuudesta, hyvästä yrityskansalaisuudesta, eettisestä yrittämisestä sekä yrityksen yhteiskuntavastuusta. Kyse on siitä, millaisia valintoja yrittäjät ja yritykset tekevät, ja millaisten moraalisten periaatteiden mukaan he toimivat. Vastuullisuus yritystoiminnassa on tärkeää, ja se voi toimia yrittäjälle esimerkiksi erilaisten riskien hallintana sekä kilpailukyvyn edistäjänä.

Vastuullinen yrittäjyys tutuksi -hanke (1.1.2016 - 31.12.2016) on Tampereen yliopiston Porin yksikön ja Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikön yhteistyöhanke, jonka tavoitteena on kartoittaa vastuullisuutta pk-yritysten toiminnassa Satakunnassa, tehdä satakuntalaisille yrittäjille tunnetuksi vastuullisen yrittäjyyden periaatteita sekä tuoda esille vastuullisen toiminnan hyötyjä.

Hankkeen aikana on toteutettu selvitys satakuntalaisten yrittäjien näkemyksistä ja tiedoista koskien vastuullista yrittäjyyttä. Selvitys toteutettiin sekä kyselylomakkeen että haastattelujen avulla alkukesän ja alkusyksyn aikana vuonna 2016.

Selvityksen tulosten mukaan yrittäjät tuntevat vaihtelevasti vastuullisen yrittäjyyden sisältöä, mutta pitävät aihetta kuitenkin tärkeänä. Omia vastuullisia toimia ei mainosteta kovinkaan paljon, vaan ajatellaan, että vastuullisuus välittyy oman toiminnan kautta. Aineistosta esiin nousevia näkökulmia vastuulliseen yrittäjyyteen olivat: toimitaan asiakas edellä, vastuullisuus lähtee itsestä, vastuullisuus osana yrityksen mainetta ja kilpailukykyä, vastuulliseen yrittäjyyteen liittyvät haasteet sekä vastuuton ja epäeettinen toiminta yrittäjänä.

4. Vastuullisuus näkyvämmäksi

Santikko, Jemina (2019) Kouluttamalla vastuulliseksi?: Koulutusten hyödyntäminen vastuullisuuden edistämässä. Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, johtaminen ja organisointi

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061320430>

Kiinnostus yritysten liiketoiminnan vastuullisuudesta on kasvanut. Vuonna 2018 voimaan tullut EU-direktiivi velvoittaa isot ja yleisen edun kannalta olennaiset yritykset raportoimaan vuosittain liiketoimintansa ei-taloudellisista tekijöistä kuten henkilöstöstä. Tutkielman teoreettisena lähtökohtana on Voegtlinin ja Greenwoodin (2016) artikkeli yhteiskuntavastuun ja henkilöstöjohtamisen yhteydestä. Oletuksena on, että henkilöstöjohtamisen käytäntöjen avulla voidaan edistää yrityksen liiketoiminnan vastuullisuutta. Se, että yritys toimii vastuullisesti edellyttää, että sen henkilöstö toimii vastuullisesti. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten suomalaiset yritykset pyrkivät edistämään vastuullista liiketoimintaansa järjestämällä koulutuksia henkilöstölleen. Tutkielman tutkimuskysymys on Miten yritykset pyrkivät parantamaan henkilöstön tietoisuutta vastuullisuudesta ja edistämään henkilöstön vastuullista käyttäytymistä koulutuksilla.

Tutkielman aineistona ovat 25 Helsingin pörssin vaihdetuimman suomalaisen yrityksen laatimat yhteiskuntavastuuraportit ja vuosikertomusten vastuullisuusosiot.

Yhteiskuntavastuuraporttien ja vuosikertomusten vastuullisuusosioiden laatiminen on vapaamuotoista, mikä vaikuttaa siihen, että niissä tuodaan esiin positiivisia tekijöitä.

Tutkielma on toteutettu laadullisena tutkimuksena, ja aineiston analyysi toteutettiin sisällönanalyysillä. Tehdyssä tutkimuksessa selvisi, että yritykset tunnistivat henkilöstön koulutusten tärkeän roolin yrityksen liiketoiminnassa. Yritykset järjestivät erilaisia vastuullisuuskoulutuksia, ja yrityksen toimiala vaikutti siihen, mitä osa-alueita koulutuksissa käsiteltiin. Vastuullisuuskoulutusten tarkoituksena oli parantaa henkilöstön tietoisuutta vastuullisuusasioista ja vaikuttaa käyttäytymisen vastuullisuuteen.

Yritykset ovat tunnistaneeet henkilöstön koulutuksen tärkeyden liiketoiminnan vastuullisuuden edistämisessä. Se, että yritykset raportoivat laajasti järjestämistään vastuullisuuskoulutuksista viittaa siihen, että yritykset pitävät vastuullisuutta tärkeänä osana yrityksen toimintaa. Monet yritykset raportoivat vastuullisuuskoulutusten olevan pakollisia henkilöstölle, ja monissa yrityksissä tavoitteena olikin, että koko henkilöstö osallistuu vastuullisuuskoulutuksiin vuoden aikana. Vain muutamissa yrityksissä päästiin tavoitteeseen, mikä kertoo siitä, että vaikka yritykset raportoivat järjestävänsä vastuullisuuskoulutuksia henkilöstölleen, ei henkilöstö välttämättä osallistu niihin.

Kolin, Hilkka (2019) Vastuullinen henkilöstövoimavarojen johtaminen: yritysvastuuraportoinnin muodostama mielikuva vastuullisuuden toteutumisesta. Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, johtaminen ja organisointi, Asiantuntijaorganisaation liiketoimintaosaamisen maisteriohjelma

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019052116413>

Yhteiskunta ja yrityksen sidosryhmät odottavat yritysten ottavan suurempaa roolia ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien ratkaisemisessa. Samanaikaisesti yritykset pyrkivät parantamaan kannattavuuttaan yhä pienemmillä resursseilla, minkä vuoksi kasvavat vaatimukset ovat uhka henkilöstön terveydelle ja suorituskyvylle. Vastuullisen HRM:n ilmiö on tuore mutta sen uskotaan tuovan uusia näkökulmia henkilöstöjohtamisen tuloksellisuuteen. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää mitä on vastuullinen HRM, mitkä ovat sen ominaispiirteet ja miten vastuullisuus toteutuu yritysten henkilöstökäytännöissä. Tutkimuksessa tarkastellaan myös minkälaisia ovat henkilöstön sidosryhmäodotukset.

Käsitys vastuullisen HRM:n ilmiöstä muodostetaan yrityksen yhteiskuntavastuuseen kuuluvan sosiaalisen vastuun, sidosryhmäteorian, HRM:n, strategisen HRM:n ja vastuullisen HRM:n viitekehyksessä. Tutkimuksen aineisto muodostuu kolmestakymmenestä yritysvastuuraportista, joissa tutkimuksen kohteena ovat henkilöstöosiot sekä muut henkilöstöön viittaavat kohdat. Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, sillä tarkoituksena on ymmärtää ja kuvata vastuullisen HRM:n ilmiötä. Sisällönanalyysin avulla tutkittavasta ilmiöstä rakennetaan tiivistetty ja yleistetty kuvaus. Induktiivisella tutkimusotteella aineistoa analysoidaan etenemällä ”yksittäisestä yleiseen”. Vastuullinen HRM on yrityksen vastuullisuuden kehittämistä vastuullisten henkilöstökäytäntöjen, pitkän aikavälin ja HR-tulosten merkityksen ymmärtämisen keinoin. Vastuullisen HRM:n ominaispiirteet erottavat sen perinteisistä HR-käytännöistä. Henkilöstön sidosryhmäodotukset liittyvät terveyteen ja turvallisuuteen, osaamisen kehittämiseen, työhyvinvointiin, työtyytyväisyyteen, oikeidenmukaiseen kohteluun, palkkaukseen, työsuhteturvaan sekä työnantajan vastuullisuuteen ja eettisyyteen. Vastuullisuuden toteutumista henkilöstökäytännöissä arvioidaan etsimällä vastuullisen HRM:n ominaisuuksia kahdeksasta henkilöstöön liittyvästä aihealueesta.

Tutkimuksessa havaittiin yritysten raportoimissa henkilöstökäytännöissä useita vastuullisen

HRM:n ominaisuuksia: suuntautuminen pitkälle aikavälille, henkilöstön hyvinvoinnista huolehtiminen, henkilöstön kehittäminen ja osallistaminen, liiketoiminnan kannattavuudesta huolehtiminen, ulkoisten kumppaneiden huomioiminen, joustavuus, lainsäädännön ylittävä toiminta, työntekijöiden yhteistyön mahdollistaminen ja oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutuminen. Tutkimuksessa ei havaittu ympäristön hyvinvoinnista huolehtimisen ominaispiirrettä.

5. Yhteistyötä ja kumppanuuden kerroksia

Peltonen, Mira (2014) Yhteistyö aikuissosiaalityössä: tutkimus julkisen palvelujärjestelmän toimijoiden yhteistyöstä. Tampereen yliopisto (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406261914>

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden ja heidän julkisella sektorilla toimivien yhteistyökumppaniensa välillä toteutuvaa yhteistyötä. Tutkimuksessa selvitetään yhteistyön toteutumista tällä hetkellä, sen haasteita ja ongelmia. Lisäksi analyysin kautta muodostetaan yhteistyön toteutumisen edellytyksiä ja kehittämisenpaikkoja.

Kuntien aikuissosiaalityössä tulisi tehdä kokonaisvaltaiseen näkemykseen perustuvaa perussosiaalityötä monenlaisten asiakkaiden kanssa. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän tiivis yhteistyö on tärkeää, mutta jotta asiakkaiden elämäntilanteista saadaan kokonaisvaltainen kuva ja häntä voidaan tukea ja auttaa parhaalla mahdollisella tavalla, tarvitaan tueksi myös muiden julkisen palvelujärjestelmän toimijoiden erityistä asiantuntemusta. Eri toimijoiden tietojen, taitojen ja resurssien yhdistyessä asiakasta voidaan tukea ja auttaa parhaalla mahdollisella tavalla hänen elämänsä muutokohdissa.

Tutkimuksessa sovelletaan fenomenografista tutkimusotetta. Yhteistyötä tutkitaan aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden ja heidän läheisimpien yhteistyökumppaneidensa käsitysten kautta. Tutkimusaineisto muodostuu seitsemästä aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijän haastattelusta sekä viidestä yhteistyökumppanin haastattelusta. Haastatteluaineistot analysoitiin sisällönanalyysin menetelmällä.

Tutkimusaineiston analyysin kautta muodostui ristiriitainen kuva tällä hetkellä toteutuvasta yhteistyöstä aikuissosiaalityössä. Tulkintani mukaan yhteistyötä tehdään liian vähän ja käsitykset yhteistyön merkityksistä ovat vaihtelevia. Yhteistyö ymmärretään joko hyvin kapeana tai erittäin laajana toimintana. Tulkintani mukaan ymmärrys yhteistyöstä tulisi nähdä laajempaan ja käsittää kaikki erilaiset yhteistyön muodot, joita tarvitaan sosiaalityön prosessin eri vaiheissa. Yksittäiseen yhteistyön muotoon keskittymisen myötä yhteistyö jää liian ohueksi eikä toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön haasteena nähtiin asiakkaan ja työntekijöiden motivoituminen yhteistyöhön, riittämättömät tiedot yhteistyökumppaneista ja heidän työstään sekä erilaiset näkemykset asiakkaan tilanteesta. Kehittämisen paikkoina nähtiin eri toimijoiden yhteiset tapaamiset, joissa voidaan tutustua ja keskustella yhteistyöstä ja sen pelisäännöistä. Lisäksi merkittävänä kehittämisen tarpeena nähtiin aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden työn kehittäminen sekä yhteistyön etujen ja mahdollisuuksien ymmärtäminen. Aikuissosiaalityössä tulisi kirkastaa sosiaalityön näkökulmaa toimeentulotukityön sijasta. Yhteistyö tulisi nähdä yhtenä mahdollisena, joustavana työvälineenä, jonka avulla aktivoidaan laajat yhteistyöverkostot eli eri alojen ammattilaisten tiedot ja taidot asiakkaan tueksi elämän kriiseissä.

Karjalainen, Pia (2018) Kolmas sektori sote-palvelujen tuottajana – Näkökulmana sektorirajat ylittävä yhteistyö. Turun yliopisto, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö, liiketaloustiede, johtaminen ja organisointi

- Linkki <https://www.utupub.fi/handle/10024/146365>

Tässä tutkimuksessa syvennyttään kolmannen sektorin sote-palvelujen tuotantoon suomalaisten setlementtiorganisaatioiden kautta ja lähestymiskulmana on sektorirajat ylittävä yhteistyö. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena asiantuntijahaastattelujen kautta. Tutkimuksen teoreettiseksi pääviitekehikseksi valikoitui resurssiriippuvuusteoria ja tulosten analysointimenetelmänä käytettiin Gioia-menetelmää. Tutkimuskysymyksiä esitettiin kolme: 1. Millainen merkitys kolmannella sektorilla on suomalaisella sote-alalla ja yhteistyössä julkisen sektorin kanssa? 2. Miten yhteistyö julkisen sektorin kanssa ilmenee ja on käytännössä organisoitu? 3. Millaisia haasteita yhteistyön tekemisessä koetaan?

Tutkimuksen tuloksina esitettiin muun muassa, että kolmannen sektorin merkitys suomalaisella sote-alalla ja yleensäkin hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitäjänä, koetaan

haastattelujen perusteella erittäin korkeaksi. Samalla tuloksissa kuitenkin näyttäytyi runsaasti huolta kolmannen sektorin toimijoiden asemasta, arvopohjan murenemisesta yhteiskunnassa ja erityisesti kovenevasta kilpailusta. Yritykset nähdään usein etulyöntiasemassa olevina, eikä kolmannen sektorin lisäarvon tuottamista tulosten mukaan koeta arvostettavan tarpeeksi. Tuloksissa yhteistyö-teema sellaisenaan jäi selvästi liiketoiminnan ja kilpailutilanteen tuomien haastenäkökulmien vuoksi vähemmälle painotukselle, joskin yhteistyötä julkisten toimijoiden kanssa pidettiin kuitenkin tärkeänä. Yhteistyön muodot osoittautuivat tulosten perusteella melko kevyiksi ja satunnaisiksi, eikä niissä ollut havaittavissa erityistä suunnitelmallisuutta tai tavoitteellisuutta. Resurssiriippuvuus nousi selvästi esille yhteistyön yhtenä ajurina. Tutkimuksen tuloksista oli havaittavissa läpi kaikkien teemojen erityisesti kahden kilpailevan institutionaalisen logiikan eli liiketoimintalogiikan ja arvopohjaisen toiminnan logiikan keskinäinen jännite. Näin se nousi merkittävimäksi aiheeksi myös johtopäätöksiä esitettäessä.

Tutkimuksen johtopäätöksenä esitettiin, että näiden kahden logiikan ymmärtäminen, sekä taitavalla johtamisella yhdistäminen, mahdollistaa tämän päivän sote-toimialalla toimivan kolmannen sektorin organisaatioiden merkityksen vahvistamisen ja onnistuneen tulevaisuuden muuttuvassa toimintaympäristössä. Samalla tutkimuksen toisena johtopäätöksenä esitettiin, että nykyinen kolmannen sektorin organisaatioiden ymmärrys näiden logiikkojen jännitteen syvemmästä merkityksestä, vaikutuksesta resurssien hallintaan ja yhteistyöhön sekä toisaalta ymmärrys yhdistämisen hyödyistä, ei vielä ole riittävä, mikä saattaa aiheuttaa toimintaa heikentäviä valintoja.

**Pasonen, Anna (2016) Omainen - mielenterveystyön kumppani vai sivustaseuraaaja?
Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö**

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201604201448>

Tutkimuksessa selvitettiin omaisen kokemuksia kanssakäymisestä ja yhteistoiminnasta mielenterveystyön ammattilaisten kanssa sekä omaisen asemaa ja paikkaa mielenterveystyössä. Tutkimuksen teoriaosuudessa tarkastellaan omaisen ja ammattilaisen kohtaamisen ympäristöä, mielenterveystyön palvelujärjestelmää, omaishoivaa sekä omaisyhdistysten antamaa tukea omaiselle. Lisäksi perehdytään suomalaiseen ja kansainväliseen omaistutkimukseen, jossa omaiset kertovat tiedon ja tuen puutteesta,

vähäisistä mahdollisuuksista osallistua läheisen hoitoon sekä haasteellisesta vuorovaikutuksesta ammattilaisten kanssa. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja sen aineisto koostuu seitsemästä teemahaastattelusta. Haastatteluun osallistuneet omaiset on tavoitettu Finfami Satakunta ry:n kautta. Aineisto analysoitiin sekä induktiivisella että teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Omaisen ja ammattilaisen kohtaamisessa keskeisenä elementtinä oli sairastuneen läheisen hoitoon, vointiin sekä etuuksiin, tukitoimiin ja palveluihin liittyvä tiedon välitys. Omaisilla oli kohtaamisesta sekä hyviä että huonoja kokemuksia. Omaisilla oli vaihtelevasti mahdollisuuksia keskustella ammattilaisten kanssa ja heidän oma hyvinvointinsa jäi kohtaamisessa usein toissijaiseksi. Ammattilaisten toimintatavat, varsinkin lääkitykseen liittyvät kysymykset, herättivät omaisissa kritiikkiä, joskin heillä oli myös myönteisiä kokemuksia ammattilaisten toiminnasta. Omaisten kokemuksista välittyi kamppailu läheisen riittävän hoidon, palvelujen ja hyvinvoinnin puolesta. Omaisilla ei saaneet riittävästi tietoa palveluista, läheisensä sairaudesta, sen hoidosta tai läheisensä voinnista.

Tutkimuskirjallisuuden ja omaisten kertomien kokemusten perusteella omaisille hahmottui viisi erilaista positiota mielenterveyspalveluissa: omainen itsenäisenä tuen saajana, omainen huolenpitokumppanina, omainen takapäivystäjänä, omainen altavastaaajana ja omainen sivustaseuraajana. Omaisen tuen saanti perustui omaan asiakkuuteen mielenterveyspalveluissa sekä omaisyhdistyksen antamaan tietoon, vertaistukeen ja keskusteluapuun. Omaisilla pitivät monin tavoin huolta läheisistään ja toimivat takapäivystäjinä, jos läheinen ei saanut hoitoa tai tarvitsi valvontaa. Altavastaaajan asemaan liittyivät vaikutusmahdollisuuksien ja tiedon puute, omaisten kamppailu läheisen hoidosta tai palvelujen saannista sekä ammattilaisten ymmärtämätön suhtautuminen omaisten näkemyksiin ja tulkintoihin sairastuneen tilanteesta. Omaisilla oli myös poissulkemisen ja syrjäyttämisen kokemuksia.

Tutkimuksen tulokset myötäilevät aiempaa suomalaista ja kansainvälistä tutkimusta, jonka mukaan omaiset ovat yhtä aikaa sekä tyytymättömiä että tyytyväisiä ammattilaisiin ja heidän toimintaansa. Omaisten ja ammattilaisten suhteessa on ajoittain vuorovaikutus-, kommunikaatio- ja tiedon kulun ongelmia. Tulokset antavat viitteitä siitä, että omaisten ja ammattilaisten suhteeseen tarvittaisiin lisää dialogia, yhteisen ymmärryksen tavoittelua sairastuneen läheisen tilanteesta. Omaisten palveluohjaukseen tulisi kiinnittää huomiota ja

mielenterveystyössä ammattilaisten käyttöön tulisi kehittää selkeitä struktuureja ja malleja omaisten tukemiseen.

6. Lopuksi

Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialoilla on vastassaan monia haasteita, kuten väestön ikääntyminen, resurssien vähyys, teknologian kehitys ja sen edellyttämä uudenlainen osaaminen. Miten varmistetaan palveluiden eettisyys ja vastuullisuus haasteiden edessä? Miten tuotetaan hyvää elämää ja hyviä palveluita pienillä kustannuksilla? Eettisyys, vastuullisuus ja kumppanuus ovat teemoja, jotka hyvinvointipalvelujen kentällä kietoutuvat monin tavoin toisiinsa. Niihin liittyviä ilmiöitä on käsitelty monista näkökulmista myös opinnäytetöissä Porin yliopistokeskuksella. Valmistuneiden opiskelijoiden pro gradu- ja diplomitöistä sekä väitöskirjoista on 2000-luvun aikana kertynyt kattava tietovaranto myös alueen julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden hyödynnettäväksi. Pro gradu- ja diplomityöt sekä väitöskirjat ovat myös konkreettinen esimerkki Porin yliopistokeskuksen opiskelijoiden asiantuntijuudesta ja sen laaja-alaisuudesta. Kirjaseen kootut tutkielmat voivat antaa uusia näkökulmia sosiaali- ja terveyspalvelujen käytännön kehittämiseen ja uudistamiseen. Asiakaslähtöisyyden ja sujuvien palvelupolkujen rakentaminen edellyttää uusia ajattelu- ja toimintatapoja sekä yhteisen osaamisen rakentamista eri palvelusektoreiden välillä.

KATSAUKSEN ON TUOTTANUT:
ASTE – AKATEEMINEN ASiantuntijuus
SATAKUNNAN SOSIAALI- JA
TERVEYSPALVELUJEN TUEKSI (ESR) -
HANKE
TAMPEREEN YLIOPISTO
YHTEISKUNTATIEETEET, PORI

Vilma Wiro

Eveliina Kaukkila

Nina Vanhatalo

ASTe
Akateeminen asiantuntijuus Satakunnan
sosiaali- ja terveystalvelujen tueksi (ESR)

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteet, Pori

Porin yliopistokeskus

